

dast de, som äro stadigvarande bosatta på orten. — Förblir nativiteten i ett land just så hög, att varje generation genom sin fortplantning precis ersätter sig själv, d. v. s. nettoreproduktionsstalet (se d. o.) är precis 100, komma så småningom födelser och dödsfall att till antalet bli konstanta och lika stora. F. förblir då oförändrad (stationär befolkning). Förblir däremot nativiteten större, växer F. kontinuerligt (progressiv befolkning); blir nativiteten lägre, sjunker F. ständigt (regressiv befolkning). — Om nativiteten sjunker under den nivå, vid vilken befolkningen nått och jämnt reproducerar sig själv (vilket skedde i Sverige omkr. 1925), börjar F. ej att minska omedelbart utan först efter några årtionden (jfr diagram vid Befolkningspolitik sp. 121—122), då de fruktsamma generationerna (20—45 år) hunnit fyllas av de nya (mindre) årskullarna, samtidigt som de högre årsklasserna, i vilka dödligheten är relativt stor, kommit att upptagas av de äldre (större) årskullarna (jfr diagram vid Befolkningspolitik sp. 117—118). — Uppgifter om Sveriges F. meddelas i den i serien Sveriges officiella statistik ingående årliga publikationen Folkmängden inom administrativa områden. — Jfr Dödlighet; Könsproportion; Nativitet; Äktenskapsfrekvens.

Folkombud (ty. *Volksbeauftragter*), benämning på medlem av den provisoriska tyska regering (folkombudens råd), som bildades i Berlin 10 nov. 1918 och fungerade till 12 febr. 1919.

Folkomflyttning, i vidsträckt bemärkelse förflyttning av ett större antal människor, tvångsvis el. frivilligt, från ett bosättningsområde till ett annat; i trängre bemärkelse en dylik *invrikes* omflyttning. Jfr Emigration. I fona tider torde befolkningen, åtminstone i Europa, ha varit tämligen stationär till sin bosättning. Det moderna samhället kännetecknas emellertid av en livlig F.; i Sverige tog F. fart under senare hälften av 1800-t. Den svenska F. har främst bestått i inflyttning till städer och stadsliknande samhällen från den

egentliga landsbygden, vars befolkningsöverskott helt absorberats av F. och emigrationen. Nettoutvandringen till städerna har intill 1940 uppgått till c:a 2,5 mill. (mer än dubbla antalet emigranter). Störst har invandringen varit till Sthlm, vars befolkning 1930 till 60 % bestod av inflyttade. Tidigare utgjorde också Norrland ett viktigt inflyttningsområde, men under senare år har en återutflyttning söderut ägt rum. De största flyttningsförlusterna uppvisa Kalmar l., Älvsb. l., Värml. l. och Kristianst. l. Kvinnorna ha företett större flyttningsfrekvens än männen, vilket medfört ett alltmer utpräglat kvinnunderskott på landsbygden (jfr Sverige, befolkning).

Folkomröstning el. *referendum* (lat., eg. det, som bör hänskjutas), en folket, d. v. s. i regel de vid val röstberättigade medborgarna, tillkommande rättighet att genom omröstning tillkännage sin mening i en bestämd fråga. F. kan vara avgörande för frågans lösning (decisiv F.) el. innebära allenast en rådgivande meningsyttring (konsultativ F.). Vid semikonsultativ F. är omröstningen bindande, om den går i en riktning, medan den lämnar statsmakternas handlingsfrihet obesuren, om den går i en annan riktning. Decisiv F. är vanligast. F. är obligatorisk, då den för vissa fall (t. ex. författningsändringar) enl. författningen ovillkorligen skall äga rum, och fakultativ, då den sker på begäran av en viss grupp, vanl. ett antal röstberättigade medborgare. En speciell form av F. utgör *folkitativet*: ett visst antal röstberättigade äga rätt att få ett av dem framställt förslag underkastat folkets avgörande genom omröstning. F. kan även uppdelas med hänsyn till de frågor omröstningen gäller; så talas t. ex. om författningsreferendum och lagreferendum. — F. har av gammalt förekommit i Schweiz och För. Stat. (se resp. stater, avd. författning). I början av 1900-t. infördes institutet på flera håll, bl. a. i Danmark. Spec. vidsträckt tillämpning fann F. i de demokratiska författningar, som tillkommo efter världskriget 1914—18, t. ex. i Tyskland, Österrike och Tjeckoslova-

kien. Institutet fick dock icke i praktiken den betydelse, som beräknats. — I Sverige infördes konsultativ F. genom ett 1922 antaget tillägg till § 49 R. F., enl. vilket i särskilt viktiga fall konungen och riksdagen genom samfällt stiftad lag kunna inhämta folkets mening genom allmän F. Rätt att deltaga i omröstningen tillkommer envar, som är röstberättigad vid val till Andra K. Efter F. behandlas ärendet i grundlagsenlig ordning, d. v. s. statsmakterna äro obudna av omröstningens resultat. Endast en F. har ägt rum i Sverige (förbudsomröstningen 1922). — Från F. ss. författningsinstitut brukar man skilja den genom särskilt beslut för avgörande av bestämda frågor använda F., plebiscit, ett institut, som infördes av Napoleon I och flitigt tillämpades av Napoleon III. I Norge användes F. för att bekräfta beslutet om unionsupplösning 1905. I Norge och Finland ha vid. utan stöd av någon författningsbestämmelse konsultativa omröstningar anordnats i förbudsfrågan. F. ha även ofta ägt rum för att i nationalitetsfrågor låta en viss befolkning uttrycka sina önskemål.

Folkpark, se Folkets hus.

Folkpartiet. 1. Liberalt politiskt parti i Andra K. 1895—1900. F. bildades av radikala representanter för gamla lantmannapartiet, vilka ogillade sammanslagningen av gamla och nya lantmannapartierna 1895. F. ivrade för frihandel, sociallagstiftning och utvidgad rösträtt. En drivande kraft inom F. var David Bergström. 1900 uppgick F. i det då bildade liberala samlingspartiet. — 2. Politiskt parti, bildat 1934 genom sammanslagning av Frisinnade landsföreningen och Sveriges liberala parti (se dessa ord) jämte vissa centergrupper. F. fäster stor vikt vid den enskilda företagsamheten och handelsfrihet samt hävdar energiskt den enskildes rätt till fri arbetsutövning. Partiet vill verka för social omvårdnad men bekämpar "den alltmåra framträdande tendensen att i oträngt mål söka samhällets bistånd". F. ser vid. en viktig uppgift i bekämpandet av alkoholmissbruk. — F. har till grundval lokalavdelningar, vilka äro samman-

slutna i valkretsförbund. Partiets högsta instans är partimötet. F:s styrelse utgöres av förtroenderådet; den närmaste ledningen av partiet handhaves av verkställande utskottet. Även som riksdagsgrupp kallas partiet F. Ordf. i förtroenderåd och riksdagsgrupp är sedan 1935 G. Andersson i Rasjön. Till partiets ledande krafter höra vid. Sam Larsson, Th. Bergquist och I. Österström. Betr. F:s ställning i riksdagen se Sverige, politiska partier. Med F. samverkande organisationer äro Folkpartiets ungdomsförbund och Folkpartiets kvinnoförbund. F. utger tidskriften Folkpartiet; ungdomsförbundets organ är Frisinnad Ungdom. Med F. samverkar vid. Sveriges vänsterpressförening (se d. o.).

Folkpensionering, gren av den svenska socialförsäkringen, avsedd att genom meddelande av livräntor och understöd bidra till äldringars och invaliders försörjning. F. är huvudsakl. reglerad genom 1935 års lag om folkpensionering samt 1935 års förordning om invalidundersöd; båda författningarna med viktiga förändringar av 1937.

Omfattning, avgifter och förmåner. F. omfattar hela svenska folket. Varje svensk över 16 år är mot erläggande av pensionsavgifter tillförsäkrad folkpension (betr. undantag se sp. 182 om invalidunderstöd). — Rätt till folkpension inträder vid 67 år el. tidigare vid varaktig arbetsförmåga hos den, som på grund av sjukdom, vanförhet el. lyte är ur stånd att försörja sig. — Avgiftsplikt föreligger fr. o. m. 18 t. o. m. 65 år; avgiften utgör 1 % av det till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt taxerade beloppet, dock lägst 6 och högst 20 kr. (för sammanboende makar skola avgiftsbeloppen sammanläggas och vardera makens pensionsavgift utgöra hälften av det sammanlagda beloppet). — Befriade från erläggande av pensionsavgift äro personer, som åtnjuta folkpension, invalidunderstöd el. blindhetsersättning el. som äro omhändertagna av fattigvården för varaktig försörjning. Befriade äro vid. varaktigt arbetsförmögna